

KÜLFÖLDI KIÁLLÍTÁSOK

I.

EURÓPAI IPARMŰVÉSZET 1927-BEN

ÍRTA VÉGH GYULA

Lipcsében, a hatalmas lendülettel világvárossá fejlődő német kereskedelmi központban több, mint 20 esztendő óta először rendeztek ezidén nemzetközi iparművészeti kiállítást. Ellentétben az 1925. évi párisi kiállítással, mely legtágabban értelmezte az „iparművészet” fogalmát és kiterjeszkedett az iparnak úgyszólván minden ágára, a lipcei iparművészeti múzeum újonnan épült, korlátolt befogadóképességű termeiben csak a legválogatottabb nemes-kézműipari termékek kerültek kiállításra. Művészi iparművészet. A kiállítás kifejezett célja volt jellegzetes példákon bemutatni a legújabb irányt, mely küzködve az elévült régi formák ellen, keresi a modern életnek megfelelő új formai megoldásokat.

Igy mondja a kiállítás hivatalos programja. És a küzködés, a „Ringen nach moderner Form” meg is látszik a kiállításon. Nem önként adódik az új stílus, hanem verejtékes, lázas harcot folytat a hagyományok, a nem eléggé gyorsan alkalmazkodó ízlés ellen. Ráerőszakolja magát a közönségre, elhiteti vele, hogy ő az igazi, a modern, és minden, ami nem ő, az elavult, túlhaladott, ízléstelenség. De emellett saját magával sincsen még tisztában. Rombolni tud, de hol van hát a modern életnek megfelelő, megnyugtató, végleges új forma? Vagy tényleg olyan nyugtalan, olyan megállapodás nélküli a modern élet, hogy művészi megoldás, állandó irány már nem is illik hozzá, csak próbálkozás, felforgatás, új, minden, ami homlokegyenest ellenkezik korábbi esztétikai fogalmainkkal?

Mindjárt, amikor belépünk a kiállítás nagy csarnokába, meglep ennek szokatlan architektúrája. A mennyezetet t. i. háromszögű, befelé ékalakú alapmetszetű, síma

pillérek támasztják alá. Mivel a terem hosszirányában tekintve egyszerre csak az egyik felületük látható, nem is hatnak tömegnek, hanem csak síknak. Olyanok, mint egy színpadnak oldaldíszletei. Félmagasságukban folyosó fut körül és itt a pillérekbe üveges vitrinek vannak beépítve. Az egész helyiség olyan nyugtalan hatású volt, hogy maguk a tervezői sem tudtak vele megbékülni. Hosszas kísérletezés után sikerült csak sötét, pompeii-vörös falfestéssel némileg eltüntetni a szerencsétlen „modern” architektúrát és egységesebbé tenni a csarnok képét.

A csarnokban és a Bruno Paul tervei szerint dekorált díszteremben állít ki Németország; az emeleti termekben csatlakoznak hozzá Anglia, Ausztria, Hollandia, Franciaország, Svájc, Csehszlovákia, Dánia, Olaszország stb. Magyarország, bár meghívták a kiállításra, nem vesz részt benne; Svédország, mely ezen a nyáron New-Yorkban rendezte nemzeti kiállítását, csak néhány Orrefors-üveggel van — nagyon előnyösen — képviselve. Az üvegekészítményeknek egyébként igen fontos szerepük van a kiállításon. Legszebbek a muránói üvegyárak rendkívül nemes, egyszerű formájú üvegei. (Ezek ugyan nem küzködnek a hagyományok ellen!) Nem kevésbé szépek Lobmeyr (Bécs), Leerdam (Hollandia), Lalique (Páris) és több angol, olasz, német, cseh üvegyár üvegei. Kiváló kerámikai tárgyak is láthatók a kiállításon, különösen a meissen, berlini, bécsi, kopenhágai porcellánok bizonyítják, hogy lehet a réginek utánzása nélkül is folytatni a jó hagyományokat.

A könyvművészet és grafika, tekintettel az egyidejűleg rendezett könyvművészeti kiállításra, ezúttal nem szerepel az iparművészetek között. Úgyszintén a bútort sem, amelyből alig lehet látni ott néhány darabot. Többek között feltűnést kelt egy Charreau-

féle fekete íróasztal, mely annyiban különbözik elavult elődeitől, hogy kétoldalt tetőszerűen lejtő felületekben végződik (valószínűleg azért, hogy a felesleges tárgyak és unalmas irományok automaticæ lecsúszzanak róla) és hogy fiókjainak fogantyúi nem vízszintes, hanem merőleges irányban vannak alkalmazva, aminek okát nem tudnám hamarosan megmondani. Az íróasztal láttára bizonyára sokan meghatottsággal fognak visszaemlékezni az öregapáinktól örökölt, éppen nem modern, de tetszetős, vagy akár az irodánkban létező, éppen nem iparművészi, de szerfelett praktikus és hasonlíthatlanul jutányosabb íróasztalokra.

Van még néhány tárgy, amelynek alkotója nyilván nem akart, vagy talán nem tudott végleg szakítani a multakkal; így különösen az angoloknál észlelhető az elmaradottság és a lyoni selyemszövők is érthetetlen módon ragaszkodnak az elavult színharmóniához, az előkelő európai ízléshez.

Amde általában túlteng az idegenszerű, a barbár és a primitív. Különösen ahol az iparművészet közeledik a grand arthoz, ahol a technika nem szab határokat a találékonyág kicsapongásainak, ott uralkodik az önkény és a vadság.

Első pillantásra úgy hat a kiállítás, mint a más világrészek őslakóinak kézimunkáiból összeállított néprajzi gyűjtemény. Csak hogy nincsen meg benne a vad néptörzsek művészetét jellemző egyéni sajátos stílus, de még a mi világrészünkre sem ismerünk rá az európai nemzetek maskarádéjában. Valóban találóan jellemzi a „kor szellemét” Berthold K. torzsobrocskája, mely éppen készülhetett volna a Fidzsi-szigeteken, mint Frankfurtban.

Szó sincs róla, sok tehetség, találékonyág, ügyesség, sőt — ha csak az egyes darabokat tekintjük — ízlés is nyilvánul meg az iparművészetnek egyéni ultra-ötletességében. De mindez csak a túlfinomult és túlfinomultságában elvadult dilettantizmus benyomását kelti. Melegházi csodavirágok ezek, a mi zord éghajlatunkba átültetett, gyorsan hervadó orchydeák, nem pedig Európa kultivált talajában gyökerező autochton növények. Mert erdő csak abból a növényzetből lehet, mely csakugyan a mi földünkön táplálkozik, hozzáilleszkedve az éghajlathoz, a tájhoz, mint északon a fenyő, délen a babér, nálunk a virágos akácfa.

A modern művészet feledni látszik, hogy éppen a földhözkööttség, a kötöttség általában, teszi stílussá még a javabeli munkát is. A helyi és nemzeti jelleget nélkülöző kítő ötlet, ha mégannyian megmosolyogják és utánozzák is, legföljebb rövidéletű divat lehet, stílus soha.

A lipcsei kiállítás rendezőinek vállalkozása kétségkívül dicséretes és eredményes volt. Rendkívül tanulságos így egyesítve látni Európa művelt nemzeteinek művészetét. Az összességében gazdagon illusztrált könyv, melyben a kiállítás legkiválóbb darabjai meg lesznek örökítve, maradandó emléke lesz a kiállításnak, de egyszersmind érdekes kultúrtörténeti dokumentum is. Korunk ízlésfejlődését, vagyis helyesebben: a modern ízlés lázalmait fogja visszatükrözni.

Mert a lipcsei kiállítás nemcsak afféle vásár, hanem sokkal komolyabb háttér van: Európa vizsgálja itt az esztétikai hitvallásból. Igaz, hogy a vizsgáról sokan távolmaradtak. A hivatalosan elismert eliteiparművészetén kívül van még más, stílusalkotó elem is, az, amely műhelyekben dolgozik (dolgozik és nem „alkot”) és amely szorosabb kapcsolatban áll az élet valóságos szükségleteivel, mint a nagy igényekkel fellépő, de valójában manapság eléggé szegényes, miliőben, színvonalban nemigen válogató luxus. Ki tudja, talán éppen ez a másik, az az autóbilokat szerelő, irodákat, szállodákat berendező, kispolgárok lakásai számára tömegárúkat gyártó ipar fogja észrevétlenül meghozni korunk igazi iparművészeti stílusát.

De az elite-vizsgát mégsem szívesen nélkülöznénk és örömmel halljuk, hogy a nemzetközi iparművészeti kiállítást Lipcsében intézményesen állandósítják. Minden év husvétjén, a világhírű „Messe” idején új, meg új anyag fog ott bemutatásra kerülni és ott lesznek, akik ma még hiányoznak. A kiállítás rendezősege — kissé irigykedve Magyarországnak a könyvművészeti kiállításon való becsületes szereplésére — nagy súlyt vet arra, hogy a jövőben mi is részt vegyünk a vizsgán. És ez valóban kívánatos is volna. Nem csupán, hogy megállanánk helyünket, de egészen szerényen, bízva a nagy nemzetközi áramlatok közepette is megőrzött erős nemzeti érzésünkben, hagyománytiszteletünkben, egybenmásban talán egészséges irányt is mutathatnánk a modern iparművészetnek.